

Blåklint

Älskat åkerogräs

Årets växt
2013

Blåklint

Vad vore ett svenskt midsommarfirande utan en bukett med blåklint på bordet? Nästan lika viktig som matjessillen? Men liksom många andra åkerogräs har blåklint en minskande trend i dagens odlingslandskap. Det är tur för alla midsommarfirare att blåklinten också odlas och kan köpas buketervis veckan innan midsommar. Älskad är den vackra växten och passande nog Östergötlands landskapsblomma där den fortfarande är ganska vanlig.

Blåklint *Centaurea cyanus* är ettårig, vanligen höstgroende och växer på lätta jordar som gärna får vara kväverika. Den tillhör familjen korgblommiga växter (Asteraceae). Den greniga stjälken är 20–80 cm hög. Bladen är smala, glest flikiga eller hela, undertill är de ullhåriga.

Blomkorgarna sitter ensamma på långa skaft. Blomfärgen är intensivt blå men ibland kan man se vita eller rosa blommor. Speciellt i odling förekommer andra blomfärger än blått.

Längs kanten av blomkorgen sitter förstorade och sterila kantblommor vars uppgift är att locka insekter till de mer oansenliga diskblommorna i mitten. I diskblommorna finns nektar och de besökande insekterna, ofta humlor och bin, blir överpudrade med pollen under sina näringssök. Blomningen sker från juni till september.

Blåklint finns i Sverige främst i Götaland, östra Svealand och med spridda förekomster upp längs Norrlandskusten. Man finner den främst i höstsådda grödor, ofta i rapsåkrar. Den är känslig för

ogräsmedel och slås då ut. Blåklint kan även hittas i vägkanter och på olika ruderatmarker.

Arten är ursprunglig vid östra Medelhavet där den växer på bergssluttningar. Med utsäde har blåklint spridit sig över stora delar av världen.

Inom folkmedicinen har blåklinten använts vid olika ögonsjukdomar. Man kokade blommorna till ögonbad. Detta skulle vara speciellt gynnsamt för blåögda personer och ge dem god syn. Allt enligt tron att ”Lika botar lika”.

Blommorna kunde också färga ullgarn blått. Men främst har de brukats till utsmyckning. En vanlig sed var att kvinnorna band blomkransar av blåklint som bars runt huvudet. Männen ville inte vara sämre utan smyckade sina hattar och mössor med blomman. De vackert färgade blommorna kunde också användas i tobaksblandningar och olika örtteer.

Det latinska släktnamnet *Centaurea* syftar på den antika mytologins kentaurer. Kentaurerna var till hälften människa till hälften häst, och var kunniga i läkekunst. Artepitetet *cyanus* anspelar på den blå blomfärgen.

När du tittar efter blåklint kan du gärna leta efter andra ovanliga åkerogräs. Det finns flera rödlistade arter bland dem, men tänk på att inte gå ut i växande gröda när du letar! Ofta växer ogräsen lätt åtkomliga i åkerhörnen.

På de följande sidorna presenteras en del av de ovanliga åkerogräs som du med lite tur kan finna.

Andra ovanliga åkerogräs

Hampdån *Galeopsis speciosa* är en ettårig kransblommig växt som blir 20–80 cm hög. Stjälken är styvhårig, ansvalld under bladfästena och de skaftade bladen är tandade. Blomfärgen är blekt gul med violetta teckningar på underläppen. Blomningen sker juni–september.

Hampdån växer på mager, sandig mark och uppträder som åkerogräs, i trädgårdsland och olika skräpmarker.

Arten förekommer i hela Sverige men är vanligare i den södra tredjedelen.

Klibbveronika *Veronica triphyllos* är ettårig, plantan mäter 10–20 cm. Stjälken är grenad och upptill klibbhårig. Bladen är djupt handflikade. Blommorna är mörkblå, frukten är glandelhårig. Klibbveronika blommar i april–maj.

Klibbveronikan växer på varm, öppen sandjord och uppträder i åkrar, på banvallar och ruderatmark.

Arten finns främst i Skåne och på Öland och Gotland. Den är rödlistad som sårbar VU.

Luddvicker *Vicia villosa* är en ettårig ärtväxt som kan bli meterhög. Bladen har 6–10 par småblad och är försedda med klängen. Blommorna är blåviolettera (sällan vita) och sitter i en mångblommig klase. Luddvicker blommar i juni–juli.

Arten växer på lätt, varm och öppen jord och kan uppträda som åkerogräs men även i vägkanter och på ruderatmark.

I Sverige finns luddvicker spridd från söder upp till Uppland. Den är rödlistad som sårbar VU.

Nattglim *Silene noctiflora* är en ettårig nejlikväxt som kan bli drygt en halvmeter hög. Stjälken är upptill tät glandelhårig (känns klibbig). De doftande blommorna är gulrosa till färgen och slår ut först till kvällen. Blomningen sker i juni–september.

Nattglim växer som åkerogräs, i rabatter och vägkanter men även på diverse skräpmark som jordhögar.

Arten förekommer i Götaland, östra Svealand och enstaka fynd har gjorts i Norrland.

Riddarsporre *Consolida regalis* är en ettårig ranunkelväxt som kan bli drygt 50 cm hög. Bladen har trådsmala flikar och är dubbelt treflikiga. Blommorna är mörkt blåviolettera och försedda med sporre. Blomningen sker i juni–augusti.

Riddarsporren växer på kalkrik mark i åkrar, helst i höstsådda grödor.

Riddarsporre hittas främst i sydöstra Sverige, inklusive Öland och Gotland. Den är rödlistad som nära hotad NT.

Rödmire *Lysimachia arvensis* är en ettårig viveväxt med en nedliggande kantig stjälk. Plantan kan bli 5–40 cm, bladen är motsatta och har många bruna glandelprickar på undersidan. De tegelröda blommorna sitter på långa, tunna skaft.

Rödmire växer på öppen mark som gärna får vara näringsrik. Den förekommer som åkerogräs, i rabatter, på jordhögar och på havsstränder.

Rödmire växer i Götaland och Svealand och påträffas främst i kustnära områden.

Sanddådra *Camelina microcarpa* är en ettårig korsblommig växt som kan bli en dryg halvmeter hög. Plantan är grågrön och bladen har en pillik bas. Blommorna är ljusgula, frukten är en päronlik skida. Den blommar i juni–juli.

Sanddådra uppträder som åkerogräs men också på ruderatmark och i sandiga rasbranter.

Arten växer från sydligaste Sverige upp till Uppland med enstaka äldre fynd i Norrbotten. Den är rödlistad som sårbar VU.

Sminkrot *Buglossoides arvensis* är en ettårig strävbladig växt med smala, trubbiga blad som kan bli 50 cm hög. Blommorna är små och i regel gulvita. Blomningen sker i maj–juli.

Sminkrotten uppträder som åkerogräs men växer också på ruderatmark, i grusgröpar och liknande miljöer.

Sminkrot finns på Öland och Gotland samt på fastlandet upp till Uppland. Den sällsynta varieteten blå sminkrot var. *coeruleusces* (bilden) är rödlistad som starkt hotad EN.

Spikvallmo *Papaver argemone* är en höst- eller vårgroende ettårig vallmoväxt som med god näringstillgång kan bli halvmeterhög. Den ofta ensamma blomman är tegelröd med svarta fläckar vid basen av kronbladen. Kapseln är borsthårig. Blomningen sker i maj–juli.

Spikvallmo växer på öppen sandjord och kan ses i åkrar och på vägkanter.

Den förekommer i Götaland, östra Svealand och med enstaka fynd längre norrut.

Åkerkulla *Anthemis arvensis* är en ettårig korgblommig växt. Stjälken är ofta grenad, plantan blir 15–50 cm hög. Bladen är finflikiga, växten är luktlös. Blommorna har vita kantblommor och gula diskblommor. Små fjäll sitter mellan blommorna. Blomningen sker i juni–september.

Åkerkulla växer på öppen, gärna kväverik sandjord i åkrar, vägkanter eller på annan störd mark.

Arten förekommer i Götaland, Svealand men sparsamt i norr. Den är rödlistad som nära hotad NT.

Åkermadd *Sherardia arvensis* är en liten, ettårig måreväxt med nedliggande växtsätt. Stjälken är sträv liksom bladen som sitter 4–6 i krans. Blommorna sitter i små huvuden och är ljusvioletta. Arten blommar i juni–juli.

Åkermadd växer som åkerogräs, mer sällsynt i trädgårdar och betesmarker.

Åkermadd förekommer främst i Skåne, på Öland och Gotland, mer sällsynt på västkusten och enstaka fynd längre norrut. Den är rödlistad som starkt hotad EN.

Åkerrättika *Raphanus raphanistrum* är en kortlivad korsblommig växt som blir 20–70 cm hög. Hela växten är sträv. Mosade blad luktar rädisa. Blommorna är ljusgula med violetta ådror. Skidan är insnörd mellan fröna och mäter 3–9 cm. Blomningen sker i juni–september.

Åkerrättika växer på mager sandjord som åkerogräs men även på skräpmarker. Den undviker kalk.

Arten hittas främst i Götaland och Svealand. Den är rödlistad som nära hotad NT.

Rapportera dina fynd av blåklint!

Svenska Botaniska Föreningen har utsett blåklint till Årets växt 2013. Du kan öka vår kunskap om blåklint och andra åkerogräs genom att leta efter dem i dina hemtrakter och rapportera in dina fynd på Artportalen (www.artportalen.se/plants). Anteckna redan i fält var och hur de växer och uppskatta ungefär hur många plantor det finns.

Vill du hjälpa till med att mer regelbundet övervaka sällsynta och hotade arter i dina hemtrakter? Du behövs! Ta kontakt med ansvarig för Floraväktarna eller din regionala botaniska förening. Kontaktuppgifter finner du på Svenska Botaniska Föreningens hemsida (www.sbf.c.se).

På hemsidan kan du även anmäla att du vill bli medlem i SBF. Som medlem stödjer du vårt arbete med att skydda hotade arter, du får Svensk Botanisk Tidsskrift och du får vara med på våra resor och exkursioner.

Rödlistan

Den svenska rödlistan upprättas av ArtDatabanken och fastställs av Naturvårdsverket. Listan uppdateras vart femte år. I rödlistan klassificeras växter och djur i olika kategorier beroende på hur stor risken är att de ska dö ut i Sverige.

Rödlistans kategorier

- RE – Försvunnen
- CR – Akut hotad
- EN – Starkt hotad
- VU – Sårbar
- NT – Nära hotad

Att bli medlem i SBF är ett sätt att stödja vårt arbete med hotade arter.
Anmäl dig på www.sbf.c.se